

STANOWISKO
KRAJOWEJ RADY SĄDOWNICTWA

z dnia 21 kwietnia 2023 r.

W związku z postępowaniem przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie sygn. akt K 25/20 oceny zgodności z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej przepisów dotyczących immunitetu sądowego państwa obcego w zakresie zbrodni wojennych, ludobójstwa i zbrodni przeciwko ludzkości, Krajowa Rada Sądownictwa wskazuje na doniosłość zagadnienia immunitetu sądowego państwa obcego w sprawach dotyczących zobowiązań deliktowych z tytułu zbrodni międzynarodowych, chroniącego przed pozwaniem przed sąd polski.

Krajowa Rada Sądownictwa dostrzega istnienie we współczesnych stosunkach międzynarodowych rozróżnienia działań władczych państw, związanych z wykonywaniem suwerenności (*de iure imperii*) od działań o charakterze prywatnoprawnym (*de iure gestionis*).

Dualizm działań państwa w stosunkach międzynarodowych prowadzi do konieczności ustalenia relacji pomiędzy wartością związaną z potrzebą przestrzegania norm zwyczaju międzynarodowego ukierunkowanego na zagwarantowanie suwerenności państw i dążenia do utrzymania między państwami przyjaznych stosunków a wartością kreowaną wymogiem poszanowania nienaruszalnych praw człowieka – w tym statuowanej w art. 30 Konstytucji zasadzie poszanowania godności – które stanowią fundamentalne podstawy nie tylko polskiego porządku prawnego, ale także prawa międzynarodowego.

Jedną z najważniejszych gwarancji zasady poszanowania godności człowieka jest prawo do sądu określone w art. 45 Konstytucji, będące zarówno osobistym, publicznym prawem podmiotowym, jak i podstawowym środkiem ochrony konstytucyjnych wolności i praw. Prawo do sądu zawiera skierowaną wobec ustawodawcy dyrektywę zobowiązującą ustawodawcę do zakazu zamykania lub nadmiernego ograniczania dostępu do wymiaru sprawiedliwości.

W Rzeczypospolitej Polskiej istnieje szereg grup społecznych pozbawionych możliwości dochodzenia przed polskimi sądami odszkodowania należnego od obcego państwa z tytułu zbrodni wojennych, ludobójstwa i zbrodni przeciwko ludzkości na skutek uznawania istnienia immunitetu jurysdykcyjnego obcego państwa, co godzi w wymienione wyżej wartości i przesądza o wadze i doniosłości społecznych skutków oceny zgodności z Konstytucją wymienionych przepisów.

Krajowa Rada Sądownictwa zauważa, że o roszczeniach majątkowych wynikłych ze zdarzeń wojennych rozstrzyga się w traktatach pokojowych, zmierzających do całościowego – w skali międzynarodowej i indywidualnej – uregulowania następstw konfliktu wojennego. W sytuacji braku regulacji odpowiedzialności odszkodowawczej państwa agresora i niechęci do zawarcia traktatu normującego sposób wypłaty odszkodowań w sprawach indywidualnych, brak jest podstaw do przyjęcia nakazu respektowania immunitetu pozwanego państwa na podstawie norm zwyczajowych prawa międzynarodowego.

Wprowadzenie zasady powszechnej represji za zbrodnie międzynarodowe, zapoczątkowane pracami polskiego prawnika Rafała Lemkina, jednoznacznie stanowiło wyłom w zasadzie immunitetu państwa i przedstawicieli jego władz. Należy zatem poddać w wątpliwość obowiązywanie immunitetu państwa w sprawie cywilnej odszkodowawczej, stanowiącej przecież jedynie element szerszej odpowiedzialności za zbrodnie wojenne, ludobójstwa i zbrodnie przeciwko ludzkości.

Krajowa Rada Sądownictwa przedstawia powyższe stanowisko w sprawie, licząc, iż rozstrzygnięcie Trybunału Konstytucyjnego, z poszanowaniem zasady godności ludzkiej, pozwoli na zapewnienie realnej ochrony praw ofiar zbrodni międzynarodowych w polskim systemie prawa.